

Sint-Amands

Omarmd door de Schelde en de Rupel

6 januari 2013

Een nietig plein en enkele straten,
met aan het kruispunt een Lieve Heer;
En de grijze barse Schelde met het veer
en de toren weerspiegeld in het water;

Zo zag Emile Verhaeren, wellicht de meest beroemde zoon van deze gemeente, het dorp anno 1904. En dat Schelgedorp was het doel van deze eerste wandeling van het jaar.

Sint-Amands ligt in de zuid-westelijke hoek van de provincie Antwerpen in de regio die met Klein-Brabant wordt aangeduid. Vermits de patroonheilige van het dorp inderdaad Sint Amandus is, hoef je niet ver te zoeken naar waar de naam vandaan komt. Al schijnt men het ooit wel gehad te hebben over Saint-Amand-les-Eaux en Amandopolis. Ze laten het zich graag aanleunen daar in Sint-Amands want ze denken zelfs dat de Boerenkrijg daar in 1798 begonnen is. Terwijl iedereen weet dat dat in Overmere was want daar is zelfs een wandelvereniging die „De Boerenkrijgstappers“ heet. Hoewel... er zijn een ganse rij dorpen en gemeenten die zich daar willen laten op voorstaan. Die hele Boerenkrijg was trouwens een grandioos débacle waarbij opgejutte boerenkinkels met hooivorken, dorsvlegels en roestige vuurroeren het dachten te kunnen opnemen tegen een gedrild en geoefend Frans leger. Voor outer en heerd... ja, ja.

Sinds de tijd van Emile Verhaeren is er wel een en ander veranderd en toch, en toch... Het nietig plein ziet er beslist niet onaanzienlijk meer uit. Er was zelfs nog een monument te vinden dat stilaan uit ons straatbeeld verdwijnt: een frietkot. De Lieve Heer die ik zag zat somber en zeer modern vormgegeven voor zich uit te staren aan de voet van de Scheldepolder. Maar de Schelde ziet er inderdaad nog net zo grijs en bars uit als toen Verhaeren hier zijn haar door de war liet waaien en het veer is er ook nog. De rivier is hier al zeer breed en majestatisch en ze droomt al luidop van de zee. En de toren, ja die spiegelt zich inderdaad ook nog steeds in het grijs van het water.

Hier rust Emile

Emile Verhaeren heeft zijn definitieve laatste rustplaats gevonden in een praalgraf vlak bij de Schelde in het dorp waar hij geboren werd in 1855. Dat is niet zomaar gegaan want er is met het stoffelijke overschot van de dichter nogal geleurd. Hij vond de dood in Rouen toen hij probeerde op een rijdende trein te springen. Iets wat je toch al niet moet doen, ook niet wanneer je gedragen wordt door de vleugels van de muze. Eerst werd hij begraven in Frankrijk maar op aandringen van de familie en een

De kerk van Sint-Amands en de Schelde. Dit is niet mijn eigen foto. Bij mij was de lens bedampt en het resultaat was surrealistisch maar niet bruikbaar.

tussenkomst van koning Albert I (de dichter schijnt op goede voet te hebben gestaan met het Belgische koningshuis) werd Verhaeren eerst in Adinkerke begraven. Door de Eerste Wereldoorlog, die toen aan de gang was, was men niet zeker dat het graf intact zou blijven en werden zijn stoffelijke resten naar Wulveringem (bij Veurne) overgebracht om uiteindelijk aan de vloedlijn van de Schelde in Sint-Amands te eindigen. Hoewel Verhaeren voor een Vlaams dichter doorgaat heeft hij geen enkel gedicht in het Nederlands geschreven. Van huis uit was hij franstalig en zijn kennis van het Nederlands (of Vlaams) beperkte zich tot het plaatselijke dialect. Tijdens zijn rechtenstudie in Leuven schijnt hij ook in contact te zijn gekomen met de Albrecht Rodenbach die in het verhaal van Schuiferskappelle ook opduikt. Vandaag de dag is men in Sint-Amands trots op Emile Verhaeren maar dat is ooit wel anders geweest. Verhaeren stamde uit de gegoede burgerij, sprak Frans en was vrijzinnig (hij koesterde nogal wat sympathie voor het socialisme en het anarchisme, bijvoorbeeld). Alsof er in dit land en in die tijd nog meer nodig was om ernstige wrijvingen te veroorzaken met de lokale bevolking en het toenmalige establishment! De eerste dichtbundel „Les Flamandes“ die van hem verscheen was zo naturalistisch en noemde de zaken zo bij hun naam dat zijn familie, geholpen door de pastoor, er alles aan heeft gedaan om de hele oplage op te kopen en te vernietigen. Iets waarmee de dichter waarschijnlijk niet kon lachen. Het schijnt zelfs dat Verhaeren tijdens een optocht van „De Suskes“ (de katholieke fanfare) naar de muzikanten heeft gespuwd om zijn afkeuring te laten blijken. De fluim trof de heer De Decker. Merkwaardig dat er in onze politieke kringen thans ook een De Decker figureert en dat er nogal wat mensen zijn die graag ook naar hem zouden willen spuwen... Het standbeeld van de dichter staat nu heroïsch over de Schelde uit te kijken.

Het standbeeld van Emile Verhaeren, uitkijkend over de zijn geliefde Schelde.

De eerste dichtbundel „Les Flamandes“ die van hem verscheen was zo naturalistisch en noemde de zaken zo bij hun naam dat zijn familie, geholpen door de pastoor, er alles aan heeft gedaan om de hele oplage op te kopen en te vernietigen. Iets waarmee de dichter waarschijnlijk niet kon lachen. Het schijnt zelfs dat Verhaeren tijdens een optocht van „De Suskes“ (de katholieke fanfare) naar de muzikanten heeft gespuwd om zijn afkeuring te laten blijken. De fluim trof de heer De Decker. Merkwaardig dat er in onze politieke kringen thans ook een De Decker figureert en dat er nogal wat mensen zijn die graag ook naar hem zouden willen spuwen... Het standbeeld van de dichter staat nu heroïsch over de Schelde uit te kijken.

De laatste vlucht

Na slechts één keer uit de bocht te zijn gegaan vond ik dan toch mijn weg door de bebouwde kom om tenslotte in het vlakke landschap rond Sint-Amands terecht te komen. Want vlak is het hier wel degelijk al viel het me op dat er hier en daar wat helling inzit. Maar dan zo weinig dat het nauwelijks het vernemen waard is. Enkel in Mariekerke waren er enkele straten die duidelijk naar hoger streefden. Er was onderweg een polderbaan te vinden die 't Hooge heet. Veel hoger dan de rest is het daar overigens niet zoals de foto toont. Waar echter de wandeling het asfalt van deze polderweg verliet trof ik een gedenkteken. Het blijkt dat daar, in 1944, één van de zweefvliegtuigen die zijn ingezet tijdens de operatie „Market Garden“ ter bevrijding van Nederland, is

Gedenkteken voor gesneuvelde soldaten.

In 't land der blinden is eenoog koning... 'T Hooge. Je vraagt je af waar 't Lage dan is.

verongelukt. De gedenksteen herdenkt deze toen jonge mensen die als zovelen een zinloze dood stierven. De tweede Wereldoorlog is net voor mijn tijd maar toch doet het me telkens iets om, soms op totaal onverwachte plaatsen, geconfronteerd te worden met de stille getuigen van zovele jonge levens die aan de waanzin werden geofferd.

We gaan door langs het spoor

Al spoedig leidde het traject van de uitgezette wandeling ons langs een spoorweg. Het is reeds genoegzaam bekend dat dat niet mijn favoriete wandelomgeving is maar hier betreft het toch iets speciaals.

Een enkel spoor, kaarsrecht door het landschap gelegd waarvan de rails er lichtjes roestig bijlagen. Duidelijk dus dat dit geen verkeersas is die intensief gebruikt wordt. Het gaat hier met name om een tracé dat enkel nog voor toeristische doeleinden bestaat en om een deel van ons industrieel erfgoed in stand te houden. Gedurende een deel van het jaar rijdt over dit spoor namelijk een stoomtrein! Hier is de v.z.w. (vereniging zonder winst oogmerk) Stoomtrein Dendermonde-Puurs actief. Die vereniging is opgericht met als doel het in stand houden van historisch spoorwagematerieel om een beeld te geven van hoe het spoorbedrijf eertijds werkte. De vereniging huurt van de Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen (N.M.B.S) de enkelsporige lijn 52 om er het materieel, dat met hun vrijwilligers weer tot leven is gewekt, te laten rijden. De lijn is 14 kilometer lang en telt vijf stations. Voor wie het mocht interesseren: ze vragen daar bij de S.D.P. nog steeds meer vrijwilligers. Je kan er van alles leren en... je mag vast eens gratis met het stoomtreintje mee. Ze hebben, onder andere, een locomotief die in 2007 honderd jaar oud geworden is. Het zal duidelijk zijn dat we van deze spoorweg niet de minste last hebben ondervonden.

De kerk van Marie

Mariekerke was ook een van de dorpen die we aandeden. Ook gelegen aan de Schelde, ook een kerktoeren die zich in dat water spiegelt. Een gemeenschap die duidelijk ooit met het water als vriend en als vijand heeft geleefd. Bij de kerk staat een wit beeld dat best indrukwekkend is en dat een visser voorstelt die over de wateren in de verte kijkt. Met achter hem een boot. Even verder op de Scheldedijk is er een didactische plaat te vinden, die echter slechts gedeeltelijk meer leesbaar is, die handelt over een jol dat ooit gevaren heeft onder de naam Petrus en dat op een kwade dag is vergaan met allemaal leden van hetzelfde gezin aan boord.

Ik denk dat men in Mariekerke wat jaloers is op Sint-Amands met zijn Emile Verhaeren. Er staan daar op diverse plaatsen op de Scheldedijk weliswaar gedichten van een paar poëten maar die hebben, volgens mij, nooit meer dan een lokale betekenis gehad. Om dat te compenseren zoekt men het in de contemporaine „grootheden“ van de muziekwereld. Zo is er daar nog niet zolang geleden een Dana Winner-tuinpad geopend. Iets waarmee deze diva van het Vlaamse lied erg vereerd schijnt te zijn. Met grootse muziekstukken als „Woordeloos“, „De Oude Man en de Zee“, en „Westenwind“ heeft zij al een gooi naar eeuwige roem gedaan en nu dit! Er zijn inderdaad geen woorden voor. Maar, maar, velen zijn haar reeds voorgedaan. En niet de minsten. Blijkbaar zit men daar in Mariekerke om straatnamen verlegen of er worden altijd maar nieuwe paden en straten bijgemaakt. Want er is ook een Arno-kaai, een Toots Tielemans Boulevard (!) en een Rolandweg (in baksteen). Voor wie niet thuis is op de duizelingwekkend hoge toppen van ons Vlaams cultureel leven: Arno heeft een compromis gecreëerd tussen braken en gedragen declameren en dan nog in het Frans. Jean (Toots) Tielemans wordt in Amerika op handen gedragen

De kerk van Mariëkerke

als groot jazzmusicus, is in België baron geworden en speelt al 90 jaar hetzelfde melodietje op een mondharmonica. Roland, ten slotte, heet van achter Van Campenhout en zoekt het in het zich vertonen als ruige jongen en het zingen van onbenullige Engelstalige teksten zoals „My Plastic Jezus“. Mariekerke is echter tot wijd in de omtrek bekend om zijn Palingfeesten (in het weekend van Pinksteren) en zijn folkloredagen.

De Dam

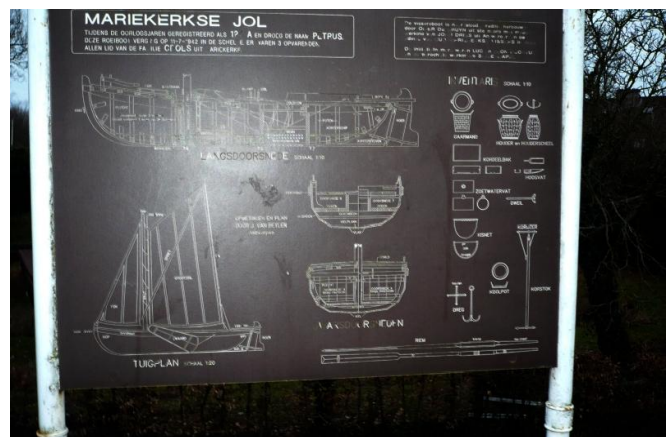
Het traject leidde ons toch door een steegje „De Dam“ dat er nog redelijk authentiek bij ligt. Verhaeren (hij weer) heeft het er in zijn gedicht „Mon village“ over als een oord van smerigheid en pestilentie (enfin, iets van die aard, bij hem klinkt het mooier uiteraard) en het moet inderdaad ooit wel een armoedewijkje geweest zijn. Smal, in de kasseien met meestal kleine huisjes. Nu heeft het natuurlijk de nostalgische patina van een niet al te ver verleden dat we te boven zijn gekomen en de keurig in de verf staande huizen stralen als het ware van burgerlijke gezondheid. Vlak voor het begin van dit steegje staat een raar bouwsel met scheve ramen. Van verre lijkt het wel of het ook een overblijfsel moet zijn uit een andere tijd maar

van dichterbij is te zien dat de gevels in allerlei bizarre patronen met stenen zijn belegd. Het blijkt een pand te zijn waar een kunstambacht gepleegd wordt dat met steen en stenen te maken heeft. Het is niet nodig zich daaraan te reppen, eerst in mei gaat de zaak weer open.

Na nog een stukje door de polders voerde een verder nietszeggend deel ons naar de startplaats terug.

Het laatste woord is aan Emile. Uit het gedicht „Mon village“ van 1904 de slotverzen:

*Sint-Amands waar ik geboren ben
en mijn jeugd beklemmend heb ervaren,
tussen mensen die zwoegden voor hun bo-
terham,
touwslager, smid, breeuwer en timmer-
man,
met de machtige stroom diep in mijn gedachten...*

Uitleg over het jol „Petrus“. Spijtig genoeg niet goed meer leesbaar.

De Dam

Cultureel erfgoed: het frietkot!

'k Zie zo geiren mijn duivekot. Ook al onderdeel van ons rijke culturele leven.

Een raar bouwsel